

Πώς ονομάζεται ο ασθενής;

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη
ansym@lit.auth.gr

Ανοιχτή Συζήτηση «*Η ορολογία της ιατρικής, χτες–
σήμερα–αύριο*»

ΕΛΕΤΟ 12, 9/11/2019

Εισαγωγή

- ΝΕ: άρρωστος, ασθενής, πάσχων, καρδιοπαθής, αλκοολικός κ.ά.
- ΑΕ: νοσοῦντες, άρρωστοῦντες, άσθενοῦντες, κάμνοντες κ.ά. (Λυπουρλής 2001: 828).
- Σώματα κειμένων
- Να συμπληρωθούν οι πληροφορίες στα λεξικά και στις γραμματικές.

Εισαγωγή

- **Ειδικά σώματα κειμένων**
- *Ιατρική Επιθεώρηση των Ενόπλων Δυνάμεων* (<https://www.jieed.gr/index.php/el/>)
- *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής* (τόμος 36, τεύχος 5, Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2019, <http://www.mednet.gr/archives/current-gr.html>)
- 52.000 λέξεις
- **Γενικά σώματα κειμένων**
- ΕΘΕΓ
- ΣΕΚ (Γούτσος 2003, Goutsos 2010)
- Σώματα κειμένων του ΚΕΓ.

Γενικοί όροι

- *άρρωστος-άρρωστοι*: Καμία εμφάνιση στα ιατρικά σώματα κειμένων.
- *ασθενείς*: 128 εμφανίσεις στα ιατρικά κείμενα
- *ασθενών*: 106 εμφανίσεις
- *ασθενής*: 7 εμφανίσεις
- *ασθενούς*: 1 εμφάνιση.
- 242 εμφανίσεις για όλο το κλιτικό παράδειγμα.
- *πασχόντων*: 9 εμφανίσεις (*ψυχικά πασχόντων*).
- ΣΕΚ: 248 εμφανίσεις για τον τύπο *ασθενής*
- 434 για τον τύπο *ασθενείς*

Γενικοί όροι

- *άρρωστος* και *ασθενής*: διαφοροποιούνται ως προς τον βαθμό της εξειδίκευσης:
- *άρρωστος*: καθημερινό λεξιλόγιο [$\pm$ λόγιο]
- *ασθενής*: όρος της ιατρικής [+λόγιο]

Ευρυζωνικό συνεχές λογιότητα

+ΤΥΠΙΚΟ

νόρμα
[±λόγιο]

-ΤΥΠΙΚΟ

-----λόγια ζώνη-----

-----μη λόγια ζώνη-----

- **ασθενής**
- **νοσούντες**
- **πάσχοντες**

άρρωστος

-(ι)άρης

Γενικοί όροι

- *ασθενής* : [+λόγιο] συμφωνικό σύμπλεγμα σθ
- [+λόγια] κατάληξη *-ης, -ης, -ες*.
- Αρχή της συμβατότητας:
- [-λόγιο] επίθημα *-(ι)άρ(ης)*: δεν εφαρμόζεται σε [+λόγια] βάση
- *άρρωστος* → *αρρωστιάρης*,
- *ασθενής* → *ασθενιάρης, όμως *φιλάσθενος*.

Γενικοί όροι

- *ἀσθενής* (Λυπουρλής 2001): στερητικό α- + ουσ. σθένος ‘σωματική, ψυχική ή/και ηθική δύναμη’.
- *ἄρρωστος*: στερητικό α- + ΑΕ ρ. *ῥώννυμι* ‘υγιαίνω’, συγγενικό με το *ῥώμη* ‘φυσική, σωματική δύναμη’.

Γενικοί όροι

- νοσούντες: καμία εμφάνιση στα ιατρικά σώματα
κλειμένων
- ΣΕΚ: 8 εμφανίσεις
- ΕΘΕΓ: καμία εμφάνιση
- νοσούντων: 1 εμφάνιση (ΚΕΓ)
- 7 εμφανίσεις (ΕΘΕΓ)
- νοσούντες: πληθ.
- συνοδεύεται από επιρρηματικό προσδιορισμό
- δεν έχει πάντα συντακτικό συμπλήρωμα
- ανήκει στη [+λόγια] ζώνη.

Γενικοί όροι

- Ουσιαστικοποιημένη μτχ. του νοσώ < ΑΕ νοσέω -ῶ.
- Δεν καταγράφεται στα ΛΝΕΓ και ΛΚΝ.
- Καταγράφεται στο ΧΛΝΕΓ:
- λ. νοσώ, μτχ. ενεστ. νοσών, -ούσα, -ούν και πρδ. στον πληθ.: νοσούντες από..., νοσούντες και φορείς ενός ιού.

Ειδικοί όροι

- ΝΕ: εξειδίκευση του είδους της ασθένειας
- [+λόγια] σύνθετα ουσιαστικοποιημένα επίθετα με β' συνθετικό το -παθ(ής)= όροι της ιατρικής:
- *καρδιοπαθής, καρκινοπαθής, νεφροπαθής, ελκοπαθής, νευροπαθής, ψυχοπαθής.*
- α' συνθετικό:
- έδρα της ασθένειας: *φρενοπαθής, νευροπαθής, ψυχοπαθής*
- πάσχον όργανο: *καρδιοπαθής, νεφροπαθής, αδενοπαθής, σπληνοπαθής*
- ασθένεια: *τετανοπαθής, καρκινοπαθής.*

Ειδικοί όροι

- Στα ιατρικά σώματα κειμένων δεν εμφανίζεται κανένα σύνθετο με το *-παθής*
- β' συνθετικό [+λόγια] ζώνη:
- [+λόγιο] κλιτικό *-ής, -ής, -ές*.

Ειδικοί όροι

- *-παθής < θ. παθ-* του β' αορ. του ρ. *πάσχω*, από το οποίο προέρχεται και το ουσ. *πάθος*
- Στην ΑΕ *πάθος* = η μη φυσιολογική κατάσταση του οργανισμού.
- Συνώνυμα: *νόσος, νόσημα, άρρωστία, άσθένεια κ.ά.* (Λυπουρλής 2001 : 827).

Ειδικοί όροι

- [-λόγιος] τύπος των επιθέτων/ουσιαστικών σε -παθ(ής): -παθ(ος)
- άπαθος, περίπαθος, ωραιόπαθος, ιδιόπαθος, αναξιόπαθος, ομοιόπαθος, ερωτόπαθος, πρωτόπαθος, ηδύπαθος, πολύπαθος, εγώπαθος.

Ειδικοί όροι

- Επίθετα σε -ικ(ός): καρδιακός, αλκοολικός, φυματικός, συφιλιδικός
- -ικ(ός): και σε άλλες γλώσσες κατασκευάζει επίθετα που ουσιαστικοποιούνται για να δηλώσουν τον ασθενή.
- Καμία εμφάνιση στα εξειδικευμένα σώματα κειμένων
- Το ουσιαστικό-βάση:
  - πάσχον όργανο (καρδιακός),
  - αιτία (αλκοολικός)
  - ασθένεια (φυματικός, συφιλιδικός).

Ειδικοί όροι

- Μικτή κατηγορία από την άποψη του χαρακτηριστικού [$\pm$ λόγιο]:
- *αλκοολικός*: όρος της ιατρικής
- *καρδιακός*: λέξη γενικού λεξιλογίου
(*καρδιοπαθής*: ιατρικός όρος)
- *ασυλικός ασθενής* ‘ασθενής που νοσηλεύεται σε άσυλο’
πολυλεκτικό σύνθετο (ιατρικός όρος)

Ειδικοί όροι

- ΑΕ (Λυπουρλής 2001: 833) το επίθημα *-(τ)ικός* χρησιμοποιούνταν για τη δήλωση ασθενών που πάσχουν από ορισμένη αρρώστια:
- *έπιληπτικός, κυναγχικός, παραπληγικός, ύδρωπικός, φθισικός.*

Ειδικοί όροι

- Μη λόγια ουσιαστικοποιημένα επίθετα με το επίθημα *-(ι)άρης*: *βερέμης/βερεμιάρης* ‘φυματικός’, *λουβιάρης/λωβιάρης* < *λώβη/λώβα* ‘λέπρα’, *(ευ)βλογιάρης, κονιδιάρης, κασιδιάρης, σκουλαμεντιάρης* ‘πάσχων από βλεννόρροια’,
- Η κυριολεκτική σημασία τους σήμερα παρωχημένη
- χρησιμοποιούνται με νέα σημασία: *χλεμπονιάρης* (παρωχημένη σημασία) ‘πάσχων από ελονοσία’, (σήμερα) ‘κιτρινιάρης’.
- Παρατσούκλια και μετά επώνυμα:
Βερέμης, Βλογιάρης, Κασιδιάρης, Κονιδάρης.

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. 2000. «Το επίθημα -(ι)άρ(ης) στη νέα ελληνική» *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα-Πρακτικά της 20ής ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ., 1999*, Θεσσαλονίκη, σσ. 65-74.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. 2002. *Αντίστροφο λεξικό της νεοελληνικής (ΑΛΝΕ)*, Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), 747 σ.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη Α. & Φλιάτουρας Α. 2019. *Το λόγιο επίπεδο στη σύγχρονη νέα ελληνική – Θεωρία, Ιστορία, Εφαρμογή – Από τον οίκο στο σπίτι και τανάπαλιν...*, Αθήνα, Πατάκης.
- Βλαστός, Πέτρος. (1931): *Συνώνυμα και συγγενικά - Τέχνες και σύνεργα*, Αθήνα, Εστία, 664 σ.
- Δ. Γούτσος (2003). «Σώμα Ελληνικών Κειμένων: Σχεδιασμός και υλοποίηση». *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*, Πανεπιστήμιο Κρήτης, 18-21 Σεπτεμβρίου 2003. Ηλεκτρονική δημοσίευση.
- D. Goutsos (2010). The Corpus of Greek Texts: A reference corpus for Modern Greek. *Corpora* 5 (1), 29-44.
- ΕΘΕΓ: *Εθνικός Θησαυρός Ελληνικής Γλώσσας* του Ινστιτούτου Επεξεργασίας Λόγου, Αθήνα.

Βιβλιογραφία

- *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (ΛΚΝ)* (1998). Θεσσαλονίκη, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. λβ' +1532 1532 σ. (http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/index.html)
- Λυπουρλής Δ. 2001. «Το ιατρικό λεξιλόγιο». Στο Α.-Φ. Χριστίδης *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας – Από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*, Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας & Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη), 827-836.
- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος. (1998/20022): *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας (ΛΝΕΓ)*, Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας. 2032 σ.
- *Σώμα κειμένων* Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας.
- Χαραλαμπάκης, Χριστόφορος (συντ. & επιμ.). (2014). *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας (ΧΛΝΕΓ)*, Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών & Εθνικό Τυπογραφείο. 1820 σ.